

PYRGULIFERA TÖMEGES ELŐFORDULÁSA A LÁBATLANI EOCZÉNBEN.*

Dr. LÖRENTHEY IMRÉTŐL.

1899 nyarán dr. KOCH ANTAL egyetemi tanár úr társaságában tanítványainkkal kirándultunk Piszke, Lábatlan és Nyergesújfalu környékére a geológiai viszonyok tanulmányozása és kövületgyűjtés szempontjából. Természetes, hogy mint e vidék egyik leghíresebb pontját s legjobb föltárását, a lábatlani *Nyagda-árkot* is fölkerestük.

HANTKEN MIKSA volt az első, a ki e vidékről részletesebben írt «Lábatlan vidékének földtani viszonyai» czímen 1867-ben.** HANTKEN ez értekezésében a *Nyagda-árok* geológiai viszonyaival is részletesen foglalkozik. Itt a felső-juraképződményeket fehéres, majd lejjebb vöröses mészkövek képviselik. A felső fehéres mészköben sok — RÜSR*** szerint — radiolaria tartalmú szarúkö van. A krétaképződményt vöröses márgarétegek, majd a cement gyártására szolgáló hidraulai mész-márga s erre kövületdús zöldes homokkő telepszik az alsó-kréta (neocom) kövületeivel. Ugyanez a zöldes homokkő be van települve különben az alsó vöröses márgába és a cementmárgába is, s benne — épen úgy, mint az említett márgákban — ugyancsak alsó-krétára valló ammonitesek fordulnak elő, bár már gyérebben. Az eocént HANTKEN szerint édesvizi mész képviseli.

Mi kirándulásunk alkalmával a *Nyagda-árok*ban leginkább e kövületdús zöldes neocom homokkővet kerestük, mely a patak torkolatához közel van föltárva. A *Nyagda-árok* elején lévő eocén édesvizi meszet azonban otlétünkön nem találtuk meg. Feltűnt azonban itt nekem egy finomabb kékes agyagosabb homok, mely petrographiai minőségénél fogva elüt a régebbi kövületdús zöldes homokkőtől. Ebben HANTKENnek a bátyja szénre kutató tárnát nyitott. A tárna előtti kis hányón a *Pyrgulifera gradata* ROLLENek 50 rossz megtartású, de azért jól fölismerhető példányát gyűjtöttem.

A pyrguliferák ily tömeges föllépése alapján hajlandó voltam eleinte e képződményt a Bakonyban, Ajkán és Homokbödögön (Veszprém m.),

* Előadta a m. Földtani Társulat 1903 május hó 6-án tartott szakülésén.

** Földtani Társulat Munkálatai. IV. kötet.

*** RÜSR. Beiträge zur Kenntniss der fossilen Radiolarien aus Gesteinen des Jura. (Palaeontographica Bd. XXXI. P. 277.)

valamint a Báródon (Bihar m.) előforduló édesvizi felső-krétával azonosítani, annál is inkább, mivel más kövületet nem találtam, a mely útba igazíthatott volna.

Midőn azonban kiderült, hogy e *pyrgulifera* nem a felső-krétakori *Pichlerivel* s az ennek alakkörébe tartozó fajokkal, hanem a Rolle ismertette délstájerországi *Pyrgulifera gradataval* egyezik: kitűnt, hogy e képződmény a doroghi, nagykovácsi és szentiváni alsó-eocén — szén tartalmazó — képződményekkel azonos s megfelel annak a pyrguliferás édesvizi mésznek, mely a szentiványi LOSER-féle bánya föltárásában SCHAFARZIK szerint (Térképmagyarázat «Budapest és Szent-Endre vidéke» ^{15. zóna} _{XX. rovat} jelű laphoz. 1902. 22. lap.) a szén alatt van kb. 34 cm. mélységben.

IRODALOM.

(1.) NURICSÁN JÓZSEF: *A mezőhegyesi gázforrás.* Magyar chemiai folyóirat. VIII. évf., 11—12. füz. Budapest, 1902. — 2 oldal, magyar.

A mezőhegyesi állami ménésbirtok Belső-Mezőhegyes nevű kerületében, az egyik csikóállás udvarán van egy 504 m mély artézi kút, melyből naponkint 77·76 m³ 31 C°-ú vízzel együtt szakadatlanul nagyobb mennyiségű gáz is ömlik, még pedig naponkint 28·8 m³. WINKLER LAJOSTól módosított eljárással vizsgálva a gázt, annak összetétele négy jól megegyező elemzés középértéke szerint a következő:

methan	---	---	---	---	92·05	térfogatszázalék
széndioxyd	---	---	---	---	0·65	"
nitrogén	---	---	---	---	7·30	"
oxgyén	---	---	---	---	nyomok	

Az elemzés eredményei szerint eddig ismert hazai gázforrásaink között a mezőhegyesinek methantartalma a legnagyobb (26·5 m³ naponkint). A gázt AUER-féle égők táplálására használják. GÜLL V.

(2.) DIENER C.: *Die Stellung der Croatisch-Slavonischen Inselgebirge zu den Alpen und dem Dinarischen Gebirgssystem.* Mitt. d. k. k. Geograph. Gesellsch. in Wien. XLV. k., 9. és 10. sz. Wien, 1902. — 7 oldal, német.

A Dráva és Száva közötti nagy alluviális síkságból szigetalakúan több hegység emelkedik ki, a melyek — dacára, hogy nagy alluviális közöktől elvannak egymástól választva — összetartozásukat mégis elárulják geológiai alkotásuk bizonyos közös ismertető jeleivel. E szigethegységekről (névszerint: zágrábi, kalniki, moslavina, pozsegai, Orjava hegység és Fruska-Gora) a múlt század utolsóelőtti évtizedéig az a nézet állott fenn, hogy a déli Alpoknak képezik a folytatását. MOJSISOVICs később evvel szemben azt állította, hogy